

Çeviri Yapmak Üzerine

İnsan dilleri arasında çeviri yaparken değerlendirilebilecek birkaç nokta

- ◆ Giriş
  - Bir derdim var
- ◆ Yaklaşım
  - İnsan dillerine kişisel bir yaklaşım
- ◆ Diller Arası Çeviri
  - Kötü (anlam uzayını hiçe sayan) çeviri
  - İyi (anlam uzayına dayalı) çeviri
- ◆ Dillerin Farklı Evrimleri
  - Sorgulanabilecek bazı şeyler
- ◆ Kelime Yerleştirmek Zamanlama İşidir
  - Oturgaçlı götürgeç ?

Giriş

Bir derdim var

Çeviri **kadın** gibidir: güzeli sadık, sadığı güzel olmaz.

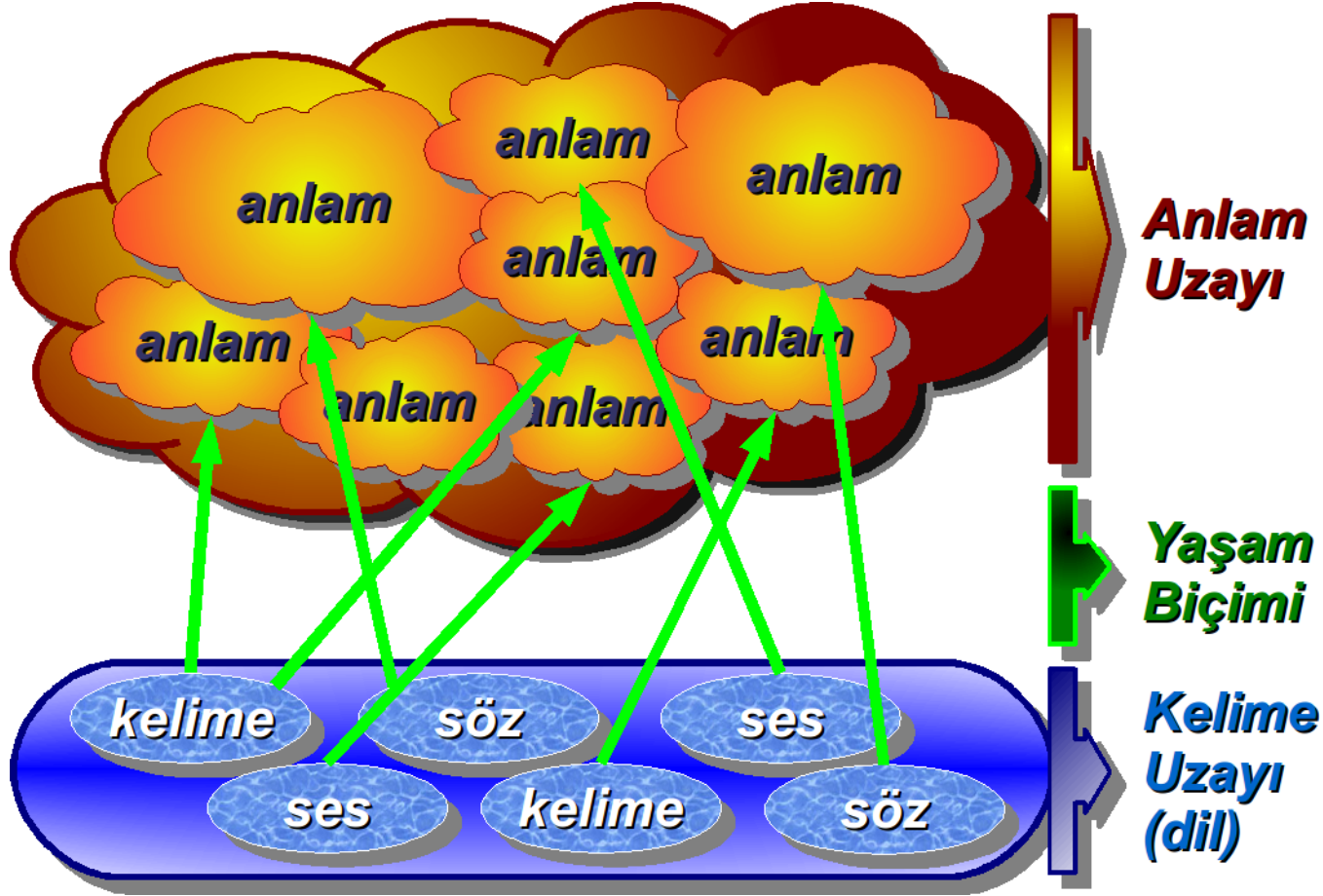
Can Yücel

Derdim ne güzellikle ne sadakatle fakat **açıklayıcılıkla** ve **işe yararlıkla** ilgilidir.

Akşit Göktürk' ün "**Çeviri: Dillerin Dili**" adlı kuram kitabı hepimize yeni fikirler verebilir.

Yaklaşım

İnsan dillerine **kişisel** bir yaklaşım

- **Kelimeler anlam uzayındaki** bölgelere **işaret** etsin
- **Kelimeler** kesin, işaret ettikleri **bölge müphem** olsun
- **Anlama uzayı** dilden **bağımsız**, **kelimelerse** dilden dile **değişsin**
- Hangi kelimenin, anlam uzayında hangi bölgeye işaret ettiği bilgisini **yaşam biçimimiz** belirlesin

Diller Arası Çeviri

Kötü (anlam uzayını hiçe sayan) çeviri

■ Eğlenceli örnekler:

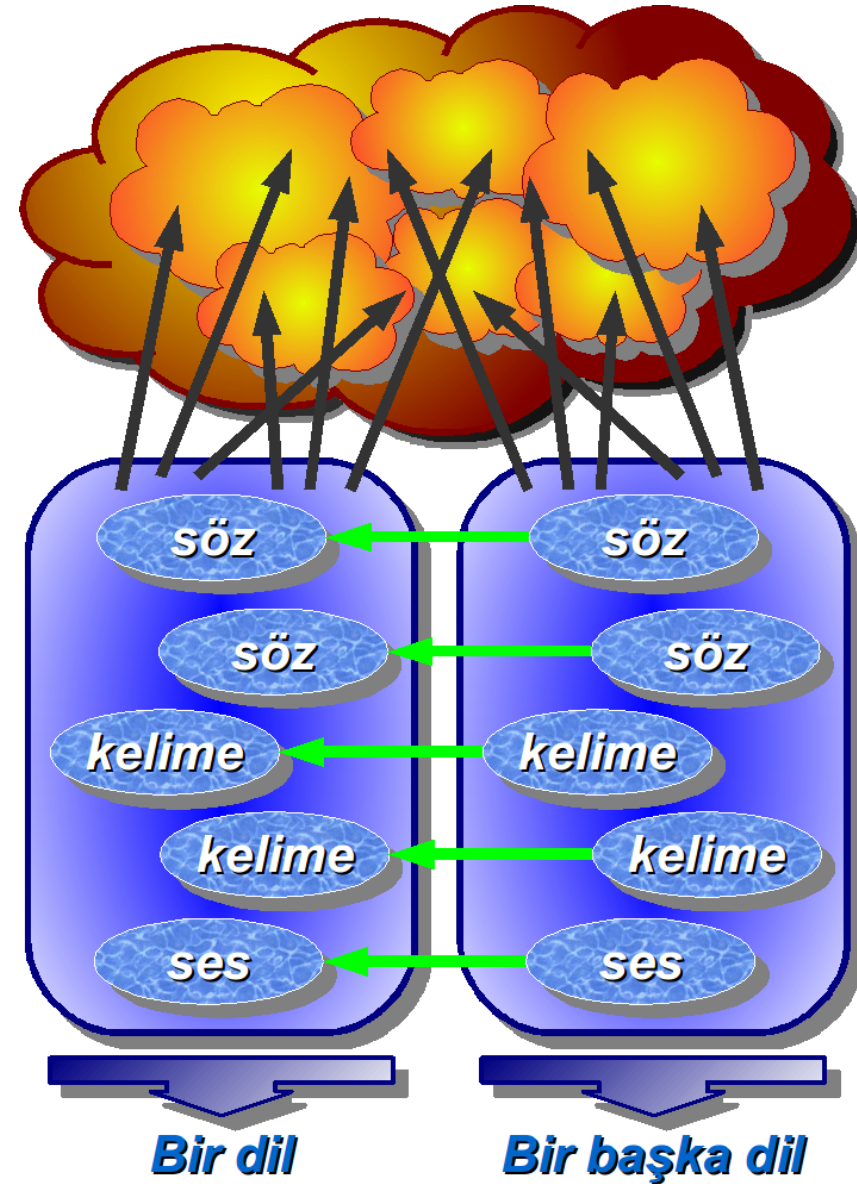
- **Playing airs** from the **connecting team**.
→ **Bağlama** takımından **oyun havaları**.
- The man was laughing **joining** by **joining**.
→ Adam **katıla katıla** gülüyordu.

■ Ciddi ve iç acıtan ender rastlanır örnekler:

- **Karanlık Bir Dünyada Bilimin Mum Işığı**'ndan (TÜBİTAK)
  - Amerika'daki gerileyişin en somut kanıtı, **30 saniyelik** (şimdilerdeyse **10 saniyelik**, hatta daha kısa) ses bitleri ile dünyanın en **düşük ortak paydasını** kullanan...
  - **Beyni hava geçirmez bölmelere ayırıp her birinin kapısını iyice mühürlemeksizin**, nasıl olur da hem uçaklarda uçup, radyo dinleyip, antibiyotik alıp hem de Dünyanın **10.000 yaşında** ve tüm yay burçlarının da nazik ve kalabalıktan hoşlanır olduğunu söyleyebiliriz?
- **Genç Bilimadamına Öğütler**'den (TÜBİTAK)
  - ..çünkü onun **kulak duyusuna** ve **ifade yargılarına** tam bir güvenim vardır.
  - Kahramanımız **Lord Norwich** olmayabilir ama **Hilaire Belloc** olduğu kesin.
  - Bizler her zaman **ahlakçı** ancak **rastgele geometriciyizdir**.

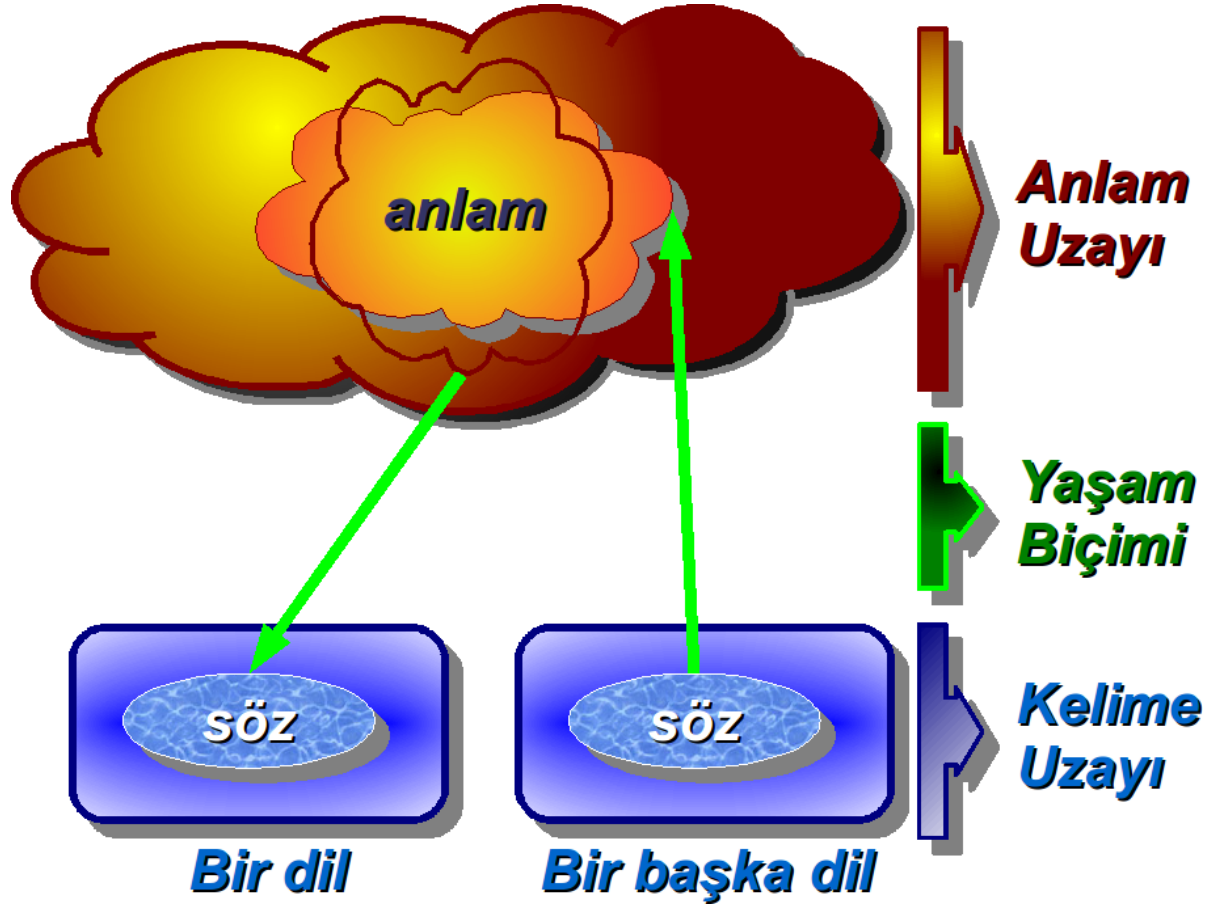
■ **Kitap dolusu** örnek için tüm "çeviri" bilimsel/teknik kitaplara bakılabilir

- **Örnek:** K. S. Krane, **Introductory Nuclear Physics** çevirisi (Palme Yayınları, iki cilt)

Diller Arası Çeviri

İyi (anlam uzayına dayalı) çeviri

- Bir dil'deki kelimenin/sesin/sözün **anlam uzayındaki karşılığı** bulunur
- Anlam uzayındaki o bölgeyi **en iyi kapsayan**, diğer dil'deki en uygun kelime/ses/söz bulunur
- Bu iki dildeki kelimelerin/seslerin/sözlerin, anlam uzayında karşılık geldikleri bölgeler arasındaki **farkı en aza indiren** seçim, aranan çeviridir

Dillerin Farklı Olan Evrim Tarihleri

Sorgulanabilecek bazı şeyler

- Bir dilde sadece **tek bir şekilde** ifade edilebilen bir şeyi başka dillerde de sadece tek bir şekilde **mi** ifade edebilmeliyim ?
  - Bir dilde **tek bir kelimeyle** ifade edilebilen bir şeyin, başka dillerde de tek bir kelimeyle ifade edilmesi **neden gerekli** olsun ?
  - Bir dilde **isim** ile anılan bir şeyin başka dillerde de bir isim ile anılması **neden gerekli** olsun ?
- **Anlamadığım** tek bir kelime **yerine**, **anladığım iki kelime** işime daha çok yaramaz **mi** ?
  - **Konuşacak** ve **dinleyecek** bu kadar **zamanımız** yok **mu** ?
- Bilimsel bilginin "referans" dili var mıdır ? Hangisidir ? Neden böyledir ?
  - **Kars'ta** elektronlar **drift mi** eder yoksa **sürüklenir mi** ? **Neden** ?
  - **Londra'da** elektronlar **drift'ir mi** yoksa **sürüklenir mi** ? **Neden** ?
- Einstein'in ünlü bir sözünü "**Mümkün en kısa** ifadeleri kullanarak anlatalım **ama daha kısalarını değil**" biçiminde evirirsem hata etmiş olur **muyum** ?

Okuduğumu Anlamazsam

Buza dikkat !..

Kelime Kazanımı

Dile kelime kazandırmak üzerine **kişisel** bir yaklaşım

- Bilim adamının **görevi** sadece alanında **üretmek** ve alanındaki **yenilikleri** **takibetmek** **değil** aynı zamanda bu üretimlerin ve yeniliklerin **anıma** **yollarını** da **bilmek** olmalıdır.
- **Şeyleri** ve bunların **anıma** **yollarını** "**anlamak**" ve karşılık gelen olası doğru ifade biçimlerini **üretmek** ya da yabancı dillerden **çevirmek** elzendir.
- Özellikle **yurt dışında** meslek tecrübesi kazananlar ve daha sonra yurda geri **dönenler** için bu işlevin önemi kelimelerle ifade edilemez.
- Aynı **tutarlı dili** konuşan insanlar bütünlüğü oluşturmak ve bilimsel yapıyı bu bütünlük üzerine dikmek **geleceğin garantisi** olarak algılanmalı.

Kelime Kazanımı

Dile kelime kazandırmak üzerine **kişisel** bir yaklaşım

- Dile kelime kazandırmak bir **zamanlama meselesidir**:
  - ➔ Adı **yüzlerce yıl önce** konmuş ve insanlar tarafından **kanıksanmış** şeylere zamanın şartlarında **"gülünç"** adlar vermek, dili **korumaktan** çok **mizah dergilerine konu** olmaktadır.
- Gelecekte dilimize **doğru** bilimsel kelimelerin kazandırılabilmesi, sizlerin yenilikleri **doğru zamanda algılamınıza**, **"anladığınız"** bu yeni kavramlara **uygun karşılıklar bulmanıza** ve önerdiğiniz bu yeni kelimeleri **tutarlı biçimde kullanmanıza** bağlı.